

avautumisesta. Joitakin viitteitä laajentumishaluista on, mutta nousu finanssikapitalistien ras-kaaseen sarjaan on vielä etäällä. Eurooppalaiset talouslehdet eivät ole Wahlroosia toistaiseksi noteeranneet.

”Aurinkoa tarkempi omasta maineestaan”, Wahlroosista on sanottu. Media on kohdellut häntä myötakarvaan. Sosiaalinen verkosto ulottuu laajalle, vaikutusvallan lonkerot pitkälle. Esiintyjänä hän on kiitetty ja arvostettu. Hän on saanut vapaasti esittää näkemyksiään, kärjekkäitäkin lausuntoja.

Joensuun kartanon kalliiksi tullut kunnostaminen parin sadan vuoden takaiseen, entisen omistajan Gustaf Mauritz Armfeltin ajan kuntoon oli eittämättä kulttuuriteko. Olihan siihen varaa. Siitä Wahlroos on saanut Matti Klingenkin kehuja ja kiitokset. Klingeä ja Wahlroosia yhdistävät myös tarkkaan valitut ja viimeisen päälle huolitellut asut. Laajasydämisiksi mesenaatiksi Wahlroos ei ole osoittautunut, ja kaikenlaisen hyväntekeväisyyteen hän suhtautuu

ambivalentisti.

Mutta myös turhamaisuuden juonne paistaa punaisissa housuissa tiluksillaan saapastelevasta ja fasaanijahteja järjestävästä kartanonherrasta. Metsästysretket liittävät Wahlroosin eurooppalaisen aateliston perinteisiin harrastuksiin. Kontaktien ja tuttavuuksien hakua ei ole määrännyt pelkästään niiden tuotama hyöty, vaan myös niiden näyttävyys. Wahlroos on määrätietoisesti hakeutunut aateli-piireihin, ja Ruotsin kuningasparin saapuminen tupaantuliaisiin oli korea sulka hänen hatuunsa. Gustaf Mauritz Armfelt on ollut esikuvana; tosin Wahlroos itsekin myöntää, että tämä ”vie kyllä selkeästi voiton”. Stig Ramelin hieno elämäkerta piirtää kuvan Armfeltista, joka liikkui sulavasti Euroopan johtavissa kuninkaallisissa hoveissa, sai kuolemantuomion, ajettiin maanpakoon ja kasvoi Aleksanteri I:n neuvonantajana valtiomieheksi, joka loi Suomen autonomisen aseman perustan. Armfeltin rinnalla Wahlroos on provinsiaalinen nousukas.

Turhamaisuus lienee kuitenkin liian pinnallinen luonnehdinta Wahlroosista. Ehkä psykiatrian sanastosta löytyisi narssimin sukuisia termejä kuvaamaan joitakin hänen luonteenpiirteitään. Ehkä Wahlroos haluaa ennen muuta tulla otetuksi vakavasti. Kyltymättömän toiminnanhalun taustalla on näkynyt noloutta isä-Buntan suhteen, ja siellä voi epäillä olevan kätkeytyä nousukkaan alemmuudentuntoa. Kenties Wahlroosia joskus harmittaa, että Suomessa ei enää raha-aatelille myönnetä oikeita aateliarvoja?

Suomen ja Ruotsinkin taloushistoriaan Wahlroos joka tapauksessa jää. Millaiselta hän tulee näyttämään jälkimaailman silmissä? Se riippuu tietenkin siitä, miten surkean lopun finanssipääoman nyt hallitsema maailmanjärjestys saa. Mutta tuskin erehdyn olettaessani, että Wahlroosin hahmo tulee vielä askarruttamaan ja inspiroimaan monia kirjoittajia ja taiteilijoita. Siinä määrin vivahteikas ja poikkeuksellinen se on.

Vertikaaliset ja horisontaaliset sukupolvet

MATTI VIRTANEN

Kirja on syntynyt osana Suomen Akatemian rahoittamaa hanketta, jossa tutkitaan terveyteen liittyvien elämäntapojen muutoksia sukupolvien saatossa, pitkällä katseella. Lajityyppinsä (usean kirjoittajan artikkelikokoelma) tapaan kirja

on hieman epätasainen – mutta tutkimusotteensa ja tulosten-sa osalta se on todella kiehtova ja lupaava. Nostaisin siitä esiin kolme keskeisintä piirrettä: kirjan tapa ymmärtää suku, elämänkulkuanalyysi sukujen tutkimuksen kehikkona sekä suo-

Antti Häkkinen & Anne Puuronen & Mikko Salasuo & Anni Ojajarvi
Sosiaalinen albumi
Elämäntavat sukupolvien murroksessa
Nuorisotutkimusverkosto, 2013

malaiset sukupolviketjut analyyisin valossa.

Kun tein väitöskirjaani *Fennomanian perilliset* (2001) Karl Mannheimin sukupolvi-idea oli pitkään vaikea pelkistää ja kirkastaa, koska se tahtoi väkisin sekoittaa sukupolven ikivanhaan merkitykseen, jonka suomen kieli ilmaisee kirjaimellisesti itse sanassa: *sukupolvi*. Lopulta Väinö Linna tarjosi avun: Pohjantähti katsoo ”pitkittäin”, Tuntematon ”poikittain” eli mannheimilaisittain. Pohjantähti kulkee suvun kehityshistorian akselilla isästä poikaan ja äidistä tyttären, ja Tuntematon kuvaa yhden ikäpolven muuntumista avainkokemuksen leimaamaksi sotapolveksi. Voimakkaat avainkokemukset myös mobilisoivat, ja tuloksena on poliittisia ja kulttuurisia liikkeitä, jotka yhteiskunnassa ovat nousseet sukujen ohi etualalle.

Nyt tässä kirjassa lähde-tään siitä, ettei sukujen merkitys nyky-yhteiskunnassakaan ole ohentunut, vaikka muodot ovatkin muuttuneet. Perhe on edelleen keskeinen väylä, jonka kautta aineelliset ja aineettomat perinnöt siirtyvät (tai eivät siirry) sukupolvelta toiselle omaisuutena, sosiaalisina asemina, ammatteina, taitoina, tietoina ja suhteina. Kun aiemmin tärkeää oli suvun ”leveys” (sisäruukset, tädit, sedät, enot, serkut ja kummit), lapsiluvun väheneminen ja elinajan piteneminen ovat nostaneet keskeiseksi isovanhempien, vanhempien, lasten ja lastenlasten vertikaaliset ketjut. Vaikka sukujen sisäinen vuorovaikutus on tiheää vain ydinperheessä, laajempi suku on silti yhteydessä keskenään monin tavoin. Tämän vuorovaikutuksen keskeinen paikka on ”perheen pöytä”, joka aiemmin oli

myös konkreettinen pirtin pöytä, nykyisin enemmän metafora.

Sukupolvien ketjuja tutkitaan elämäntulkuanalyyysilla, joka on ”yksittäisten elämäntulkujen ja yhteiskunnallisen muutoksen välisen vuorovaikutuksen heuristinen tutkimusmenetelmä”. Elämäntulkua määritellään toisiaan seuraaviksi ja limitäisiksi sarjoiksi sosiaalisesti määrittyneitä tapahtumia ja rooleja, joihin yksilö osallistuu ja joita hän toteuttaa elämänsä aikana.

Tätä analyysia sovelletaan kirjassa kahden perusaineiston avulla. Fokus on Päijät-Hämeessä vuonna 2004 kerätyssä 67 haastattelun aineistossa, joka edustaa kolmea ikäluokkaa ja 20 eri sukuun kuuluneiden miesten ja naisten kertomuksia. Näiden analyysissa keskeisiä teemoja olivat ravinto, liikunta ja terveys.

Kaikkienensa kirja ilmiselvästi tukeutuu ja ottaa vauhtia Antti Häkkisen meneillään olevasta kunnianhimoisesta, Suomen Akatemian rahoittamasta projektista *Kymmenen sukupolvea – kolmesataa vuotta: Suomen sosiaalishistoria perbehistorioina*. Sen pohjalta Häkkinen on myös kirjoittanut tämän kirjan ensimmäisen varsinaisen artikkelin. Häkkisen hankkeen aineisto on mittava – ja sen keruutapa kekseliäs. Lähtökohtana oli kahdeksan 1930-luvun alussa Helsingissä köyhäinapua anonutta, eri sosiaaliluokkiin ja kieliryhmiin kuulunutta perhettä, joiden vanhempien sukupuut ensin jäljitettiin 1700-luvun alkuun saakka. Tuloksena oli noin 300 esi-isää ja -äitiä. Sen jälkeen näiden 1700-luvun esi-isien ja -äitien jälkeläistaulut konstruointiin systemaattisesti 1900-luvun vaihteeseen ja satunnaisemmin vuoteen 2000

saakka. Aineiston koko on noin 50 000 henkeä.

Artikkelissaan Häkkinen kuvaa noiden 10 sukupolven ketjun kolmesataavuotisen historian. Vaikka kuvaus on tiivis, se on hätkähdyttävän draamaattinen ja rikas ja saa monet vaikiintuneet käsitykset uuteen valoon. Sukupolviketjut luovat jatkuvuutta, mutta myös murtumia: sukupolvinen perintö on täynnä katkoksia, katoamisia ja kuolemia. Erityisesti 1800-luku on tavallinen kansalaisen kannalta eriarvoisuuden kasvun, nälän, lyhenevän eliniän ja hallavuosien kierrettä. Vasta 1890-luvulla talouden murros synnyttää mittavan muuttoliikkeen, niin maan sisällä kuin maasta pois. Matka on käynyt pitkäaikaisen köyhyyden kautta 1900-luvun sosiaaliseen nousuun. Asemien ja ammattien jatkumona Häkkinen tiivistää aaltomaisen kehityksen näin: talollinen, talollinen, torppari, torppari, maatyöläinen, ulkotyöläinen, työnjohtaja, sosiaalihoitaja, ”trading manager” tai ”copy”.

Yksi ketjun loppupään tuoreista tulkinnoista, mitä myös Päijät-Häme-aineisto vahvistaa, koskee suuria ikäluokkia: ”Useissa muissa tutkimuksissa saranasukupolven keskeinen rooli on langetettu suurille ikäluokille. Tämän tutkimuksen keskeinen tulos on, että monissa suvuissa suuret ikäluokat vaikuttavat eläneen vielä agraariyhteiskunnan eetoksessa ja noudattaneen aiemmilta polvilta perimiään elämäntapoja niin maaseudulla kuin kaupungeissa. (...) Heidän elämänsä oli ’harjoitteluaikaa’ siirryttäessä uuteen elämänmuotoon. Suurten ikäluokkien lapset olivat tämän tutkimuksen aineis-

tossa se joukko, jonka 'kotimaa-
ilma' oli niin ajankäytöltään, ra-
kenteeltaan kuin kohdarulta to-
dellisuudeltaan uutta aikaa, eri-
laista kuin suvun aiempien pol-
vien elämä – olivathan molem-
mat jalat siirtyneet agraariyhteis-
kunnasta modernin puolelle.”

Kirjan lähdeluettelon mu-
kaan Antti Häkkinen on jul-
kaissut lyhyessä ajassa useita
osa-analyysijä hankkeestaan.

Kieli pitkällä jään odottamaan
mahdollista tulevaa synteettistä
monografiaa.

Yksi täydennys tekee mie-
li tehdä kirjan tapaan hahmot-
taa vertikaaliset ja horisontaali-
set sukupolvet. Vaikka mann-
heimilainen polvi on ytimel-
tään horisontaalinen, sen mo-
bilisoituneet osat kiinnittyvät
useimmiten joihinkin olemassa
oleviin poliittisiin tai kulttuuri-

siin traditioihin. Tästä kulmas-
ta katsottuna esimerkiksi po-
liittiset puolueet ovat kerrostu-
neita sukupolviiliikkeitä. Näin
nähtynä myös mannheimilaiset
polvet muodostavat vertikaali-
sia traditioita, joita avainkoke-
muksensa leimaavat uudet pol-
vet joko ylläpitävät, muuntavat
tai hylkäävät.

Kohti jakamistaloutta

PEKKA WAHLSTEDT

Tuskin kukaan epäilee sitä, että
paljon puhuttu maapallon lop-
pu on edessä, jollei yletön luon-
nonvarojen kuluttaminen ja
saastuttaminen vähene merkit-
tävästi. Kuitenkin meno jatkuu
melkein entiseen malliin, koska
saavutetusta elintasosta on hy-
vin vaikea luopua.

Sitran johtavan asiantunti-
jan Veli-Matti Lahden ja va-
paan tutkijan ja start-up-yrit-
täjän Jenni Selosmaan mukaan
näin ei tarvitse tehdäkään. Maa-
pallo voidaan pelastaa ja samal-
la säilyttää nykyinen hyvinvoin-
ti – ratkaisun tuo uusi jakamis-
talous. Jakamistalous ei ole Lah-
den ja Selosmaan keksintö. Sen
syntysija löytyy Yhdysvalloista,
ja sen tärkeä vauhdittaja on ol-
lut talouskriisi.

Jakamistalous lähtee siitä, et-
tä ihmisillä on kodit ja autotal-
lit täynnä tavaraa – kirjoista po-
rakoneisiin ja autoihin – joi-
ta he eivät käytä tai käyttävät
vain harvoin. Sen sijaan että ta-
varat lojuvat pölyä keräämässä,

niitä voidaan vuokrata tai myy-
dä muille. Näin ihmisten ei tar-
vitse ostaa kaupasta uusia ta-
varoita, kun he voivat kierrät-
tää vanhoja. Yhdysvalloissa la-
man myötä työttömiksi jääneet
ovat alkaneet vuokrata autojaan
ja muita tavaroitaan muille, ja
monet ovat saavuttaneet lähes
saman tulotason kuin työssä ol-
lessaankin. Periaatteessa mitä
tahansa voidaan vuokrata: au-
toja, asuntoja, palveluita, työ-
suorituksia – ja jopa rahaa.

Tämä ei itsessään ole mitään
kovin uutta, vaihdettiinhan esi-
merkiksi keskiajalla oravannah-
koja, ja maaseudulla talkoot ja
muu yhteisöllinen vertaistalous
on ollut aina arkea. Ja kukapa ei
olisi käynyt kirpputoreilla.

Nykyään on kuitenkin yksi
pieni mutta ratkaiseva uusi tek-
ijä pelissä mukana: internet fa-
cebookeineen ja muine sosiaali-
sine medioineen. Netin kautta
kuka tahansa voi olla yhteydes-
sä kehen tahansa milloin ja mis-
sä tahansa. Näin jakamistalou-

Vesa-Matti Lahti &
Jenni Selosmaa
Kaikki jakoon!
Kohti uutta yhteisöllistä
taloutta
Atena, 2013

delle avautuu miltei rajattomat
mahdollisuudet.

Vielä teknisiä ominaisuuksia
tärkeämpää jakamistalouden
kannalta netissä on, että tuo
kaikille avoin ja kaikkien äänet
esiintuva media on aktivoi-
nut ihmisiä toimimaan ja luo-
maan asioita itse ja oma-aloi-
teisesti. Takana alkaa olla aika,
jolloin ihmiset istuivat vapaa-ai-
koinaan mykkinä ja passiivisina
televisiota tuijottamassa.

Tähän aktiivisuuteen liittyy
myös toinen tuore asia, min-
kä etenkin uusi netin ääressä
varttunut sukupolvi on innol-
la ottanut omakseen: tavaroi-
den omistaminen ja siihen liit-
tyvä sulkeutuneisuus ja kilpailu-
henkisyys on jäämässä taakse, ja
tilalle on nettiyhteisöllisyyden